Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

• Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafelag • Myntsafnarafélag Íslands •
• Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
• Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinettet •
• Lunds Universitets Historiska Museum • Myntkabinettet, Universitetet i Oslo •
• Suomen Numismaattinen Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
• Uppsala universitets myntkabinett • Numismatiska Forskningsgruppen •
• Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns •

En overpræget mønt fra Kreta på Thorvaldsens Museum

Ny variant af "Dannebrogsmønten"

Mønter som fjendtligt kasteskyts

Nr. 3 · September 2019

SAMLING AF PTOLEMAIOS-MØNTER SÆLGES

MØNTER OG PENGESEDLER KØBES OG SÆLGES

HAFNIA COINS | FINN RASMUSSEN

GL. KONGEVEJ 172,A | DK 1850 | FREDERIKSBERG C

+45 - 3321 7127 | WWW.HAFNIACOINS.DK | HAFNIACOINS@GMAIL.COM

ÅBEN TIRSDAG – FREDAG KL. 11.00 - 17.30

LUKKET MANDAG OG LØRDAG

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Nordisk Numismatisk Union Medlemsblad er udgivet siden 1936 af Nordisk Numismatisk Union.
Udkommer i 2019 med fire numre: januar, marts, september og oktober.
Ikke medlemmer kan tegne abonnement ved henvendelse til Dansk Numismatisk Forening: John Lind – johnlind59@gmail.com

Redaktion:
Fungerende hovedredaktør:
Museumsinspektør, Jens Christian Moesgaard
Den kgl. Mønt- og Medaillesamling,
Nationalmuseet, DK-1220 København K
jens.christian.moesgaard@natmus.dk

Ansvarlig over for presseloven:
Formand for Dansk Numismatisk Forening,
Preben Nielsen.

Lokalredaktioner:
Møntkabinetterne i de enkelte lande
Norge:
Håkon Roland,
hakon.roland@khm.uio.no
Island:
Sigurdur H. Palmason,
shp@cb.is
Sverige:
Cecilia von Heijne
Cecilia.vonHeijne@shm.se
Finland:
Frida Ehrnsten,
frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Annonceredaktion:
Preben Nielsen
Galionsvej 12, 2 th., DK-1437 København K
Tlf. (dag) + 45 20 20 78 16
formand@numismatik.dk

Eftertryk af artikler med videre kun med forfatterens tilladelse og kun med angivelse af kilden.

Afleveret fra trykkeriet i uge 35
Dystan & Rosenberg ApS.

INDHOLD

Artikler

Bjarne B. Purup
En overpræget mønt fra Kreta på Thorvaldsens Museum 69

Jens Christian Moesgaard
Ny variant af "Dannebrogsmønten" . . 79

Jens Christian Moesgaard
Mønter som fjendtligt kasteskyts 80

Personalia

Keld Grinder-Hansen
5. juni 1959-1. juni 2019. 84

Institutioner – i Norden

Annica Ewing & Cecilia von Heijne
Glädjande nyheter från Stockholm . . . 86

Helle W. Horsnæs
Den kgl. Mønt- og Medaillesamling – nu og i fremtiden 87

Numismatisk litteratur

Svein H Gullbekk anmelder
Fra denar til daler: Danmarks mønthistorie indtil 1550 89

Jon Anders Risvaag anmelder
Frederik 1's søslinge 1524-1528 90

Helle Horsnæs anmelder
The coinage of Akragas c. 510-406 BC, Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Numismatica Upsaliensia 6, bind I-II . . 93

MØNTAUKTIONER

Dit jyske alternativ når du skal købe og sælge
Vi afholder 2 årlige møntauktioner, forår og efterår
Kontakt os for salg af enkeltmønter, samlinger og gl. sedler

Vore traditionelle auktioner indeholder altid mange spændende ting, moderne møbler, smykker, kunst m.m.

Se vor hjemmeside www.ho-auk.dk for næste auktionsdato

HOLSTEBRO AUKTIONER

Stationsvej 76, 7500 Holstebro, Tlf. 97 40 11 11

www.ho-auk.dk

En overpræget mønt fra Kreta på Thorvaldsens Museum

Af Bjarne B. Purup

I øjeblikket er møntsamlingen på Thorvaldsens Museum ved at blive elektronisk registreret i forbindelse med en total-publikation af samlingen på nettet.[1] I den forbindelse dukker der interessante emner op. Et af disse emner er en mønt fra byen Faistos på Kreta (fig. 1), der viser sig at være overpræget på en mønt fra det antikke Zakynthos. Mønten bærer detaljer, som ikke blev berørt i den første publikation af samlingen fra 1850[2], dog har den franske numismatiker G. Le Rider noteret møntens særlige proveniens.[3] Den er et spændende eksempel på den kretensiske numismatik og fortæller meget om møntproduktionen på Kreta i 300-tallet f.Kr. og om, hvordan øen importerede sølv gennem handel og lejesoldater. Derudover er mønten et glimrende eksempel på møntsamlingens tilblivelse; en samling, der består af mønter fra både Bertel Thorvaldsens (1770-1844) og Peter Oluf Brøndsteds (1780-1842) samlinger.[4]

Møntsamlingen på Thorvaldsens Museum

Thorvaldsens møntsamling blev dannet i de 40 år billedhuggeren opholdt sig i Rom. Her stiftede han blandt andre bekendtskab med den danske arkæolog P.O. Brøndsted. Brøndsted havde opbygget en betragtelig samling af antikke mønter under en videnskabelig forskningsrejse gennem Grækenland, der strakte sig over årene 1810-13. I 1823 lånte Brøndsted 2000 italienske scudi af Thorvaldsen til publiceringen af sine rejseberetninger, og stillede blandt andet sin møntsamling som sikkerhed for lånet.[5] Imidlertid blev lånet aldrig betalt tilbage, og i 1840 overdrog Thorvaldsen den endnu ubetalte gæld, og dermed også Brøndsteds møntsamling, til komiteen for oprettelse af Thorvaldsens Museum. Da Brøndsted døde i 1842 uden endnu at have betalt sin gæld, overgik samlingen til det kommende museum.

Ludvig Müller (1809-1891) blev i 1848 ansat som den første museumsinspektør ved det nyoprettede Thorvaldsens Museum. Han påtog sig jobbet ved siden af sin stilling ved Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, hvor han havde været ansat siden 1841 som assistent, og fra 1847 som inspektør. Han havde således en solid baggrund for arbejdet med mønterne, som hurtigt blev katalogiserede og udgivet som hans første numismatiske publikation. Et imponerende arbejde, der kun skæmmes ved den sparsomme afbildning af de beskrevne genstande.[6] Ud af 3467 inventarnumre er det kun 38, der er afbildet, svarende til lidt over en procent. På trods af den mangelfulde afbildning er beskrivelsen af mønterne klar og præcis med alle detaljer grundigt beskrevet.

Fig. 1. Forstørret

1 Selve databasen stod klar i 2014, men dog uden indhold. Først i foråret 2017 begyndt undertegnede at lægge beskrivelser af mønterne, samt mål og vægt ind på siden. I skrivende stund er lidt over halvdelen af samlingen registreret. Samtidig er fotograferingen af mønterne påbegyndt i sommeren 2018.

2 Müller 1850, nr. 821.

3 Le Rider 1966, 88 nr. 20, Pl. XXI, 17.

4 Jeg vil takke Thorvaldsens Museum og Den kongelige Mønt- og Medaillesamling for brug af billeder. Desuden ønsker jeg at takke Helle Horsnæs museumsinspektør ved Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, for kommentarer og faglig sparring.

5 Mørkholm 1982a, 10.

6 Mørkholm 1982a, 16.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

I arrangementet af mønterne viste Müller sin originalitet og uafhængighed. Publikationer af antikke græske mønter fulgte normalt Joseph Hilarius Eckels geografiske arrangement.[7] Her blev den antikke verden opdelt i de tre geografiske hovedområder Europa, Asien og Afrika og startede således med udgangspunkt i Spanien og bevægede sig østover, gennem Italien, Grækenland, Asien, Syrien og til slut Afrika.[8] Men Müller argumenterede for, at denne løsning havde flere mangler og arrangerede i stedet mønterne ud fra et historisk, kronologisk og kunstmæssigt system. Müller mente, at hans inddeling passede bedre med Thorvaldsens lille privatsamling, som udgør en del af et kunstmuseum.[9] På trods af Müllers grundighed i beskrivelsen af mønterne, bærer kataloget enkelte steder præg af, at Müller har haft travlt. I beskrivelsen af de enkelte mønters indskrifter og motiver generaliserede Müller. Han beskrev typen snarere end den individuelle mønt, og han noterede ikke hvor meget af den enkelte indskrift eller det enkelte motiv, der var bevaret.

Helt naturligt blev den del af samlingen, som oprindeligt havde tilhørt Brøndsted inkorporeret i kataloget. Müller markerede dog Brøndsteds mønter med et B for at adskille dem fra Thorvaldsens møntsamling.[10] Mønten fra Faistos (fig. 1) er netop en af de mønter, der oprindeligt havde tilhørt Brøndsted.[11]

Mønten er en sølvmønt og bærer på forsiden en afbildning af Herakles med kølle og bue og på bagsiden en tyr gående mod højre, omgivet af en laurbærkrans. Det særlige ved denne mønt er, at motiverne er præget oven på andre motiver – en såkaldt overpræget mønt. Dette ses tydeligst på møntens bagside, hvor profilen af et ansigt ses til højre for tyren, der tilmed mangler hovedet. Også i møntens forside er der 'huller' i motivet, der antyder det tidligere motiv.

Ved at præge det nye motiv på en tidligere præget mønt slap man for at omsmelte metallet. Det var dog nødvendigt at opvarme de gamle mønter, da metallet ellers var for hårdt til at blive præget.[12] Kun et par slag var nok til at overpræge det gamle motiv. Men hvis metallet var koldt eller ikke opvarmet tilstrækkeligt, skulle der fire til fem slag til at for lave en god overprægning. Dog var dette ikke nok til at fjerne den gamle prægning fuldstændigt.[13] For studiet af mønter er disse overprægninger utroligt værdifulde, idet de er med til at fastlægge en relativ kronologi, da de nye motiver må være senere end dem, de

Fig. 1. Kreta, Faistos. AR, Stater, 11,86g. 330-322 f.Kr. Herakles stående med kølle og bue. Til venstre hænger et løveskind i et træ; til højre en slange og en laurbærgren / Tyr steånde i en laurbærkrans. Overpræget på mønt fra Zakynthos, med rester af trefod / hoved af Apollon. ThM K1083. Foto: Thorvaldsens Museum.

Fig. 2. Ægina. AR. Didrakme. 10,71g. 550-480 f.Kr. Havskildpadde med række af knopper ned ad ryggen / firkantet inkus inddelt i trekantede felter. ThM K1. Foto: Thorvaldsens Museum.

Fig. 3. Ægina. AR. Didrakme. 11,25g. 550-480 f.Kr. Havskildpadde med udekoreret skjold / firkantet inkus inddelt i fem trekantede felter. ThM K5. Foto: Thorvaldsens Museum.

Fig. 4. Kreta, Kydonia. AR. Stater. 11,06g. 400-tallet f.Kr. Skildpadde / firkantet inkus inddelt i otte trekantede felter. KMMS inv. BP 1367.1. Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

er præget over. Fra Danmark har vi tilsvarende eksempler på en-skillingen fra 1771, der efter at være blevet randstukket og opvarmet blev anvendt som blanket til Frederik VI's 12-skilling fra 1812.[14] I studiet af antikke græske mønter er overprægede mønter et af de vigtigste kronologiske parametre for de mange græske bystaters udmøntninger, der meget sjældent bærer angivelse af år for udmøntning.

Men hvad betyder denne overprægning for Faistosmønten og hvorfor har man ikke bare lavet en ny mønt? For at svare på disse spørgsmål må vi undersøge Kretas historiske forhold.

Den kretensiske møntproduktion

Hovedværket om kretensiske mønter er skrevet af G. Le Rider (1928-2014) og bærer titlen Monnaies Crétoises (1966). På baggrund af et omfattende katalog beskriver Le Rider de kendte kretensiske mønter og redegør for de overordnede tidsrammer for de kretensiske poleis' udmøntninger. Enkelte senere publicerede skattefund har efterfølgende skærpet kronologien.[15]

I en stærkt restaureret indskrift fra Faistos, der er dateret til anden halvdel af 500-tallet f.Kr. omtales "to hundrede staterer" ([δια]κατιονς σ[τατερανς]).[16] Da det er tvivlsomt, at Faistos på dette tidspunkt havde et fungerende møntsystem, er det sandsynligvis blot angivelsen af en udmålt værdi. Men indskrifter fra omkring 500 f.Kr. fundet i flere af

Fig. 5. Kreta, Kydonia. AR. Stater. 11,06g. 400-tallet f.Kr. Skildpadde / firkantet inkus inddelt i fem trekantede felter. KMMS inv. BP 366.103. Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

Fig. 6. Kreta, Gortyn. AR. Stater. 11,96g. 470/50-360 f.Kr. Europa siddende på tyr / løvehoved i firkantet inkus. KMMS inv. KP 875.36. Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

Fig. 7. Kreta, Gortyn. AR. Stater. 11,34g. 322-300 f.Kr. Europa siddende i et træ / en stående tyr, der ser sig tilbage. ThM K1081. Foto: Thorvaldsens Museum.

Fig. 8. Kreta, Faistos. AR. Stater. 11,80g. 330-322 f.Kr. Herakles stående med kølle og bue. Til v. hænger et løveskind i et træ; til h. et korn / gående tyr, indskrift: (C)AIΣTIKO(N) (spejlvendt). KMMS inv. KP 1158.35. Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

7 For eksempel Eckhel 1775 og 1792-1798.

8 Mørkholm 1982a, 14-15. For beskrivelser af Eckhels system, se Mørkholm 1982b, 8-10.

9 Müller 1850, I. Et af problemerne ved den geografiske opstilling er, at de Makedonske konger – Alexander III og hans efterfølgere – har slået mønter i områder der geografisk ligger meget langt fra hinanden. Dette har skabt nogen forvirring, da de er registreret under Makedonien, se for eksempel Mørkholm 1982b, 9.

10 Müller 1850, III; Mørkholm 1982a, 14.

11 Brøndsted rejste aldrig selv til Kreta, men har sandsynligvis købt mønten på sin rejse gennem Grækenland. For en nyere gennemgang af Brøndsteds rejser til Grækenland, se Schou-Rode 2008 og Haugsted 2008. Begge artikler er udgivet i forbindelse med konferencen "Peter Oluf Brøndsted (1780-1842), A Danish Classicist in his European Centext" afholdt ved Det kongelige Danske Videnskabernes Selskab i oktober 2006.

12 Flensborg 1996, 268 "Overprægning".

13 Stefanakis 1999, 262.

14 Flensborg 1996, 268 "Overprægning".

15 Se Sheedy 2012, 119 for henvisninger.

16 Stefanakis 1999, 249.

de kretensiske byer omtaler både staterer (στατηρανς, στατερανς) og drakmer (δαρκνας, δαρκμας) i sammenhænge, der sandsynliggør, at der er tale om møntenheder. Dog argumenterer Manolis I. Stefanakis i en artikel over den tidlige brug af mønter på Kreta for at: "it may be fair to assume that for a period from the 6th century until the 3rd cauldrons and tripods were used in combination with monetary payment."[17] Han argumenterer således for, at det ikke er umuligt, at kretenserne i flere århundreder efter introduktionen af mønter også brugte trefodsstativer i metal og større metalkar som betalingsmiddel. Disse genstande har været af stor værdi og har således ikke indgået i den almindelige tuskhandel.

Kreta er den sydligste af de græske øer, og den var i 500-tallet afskåret fra de almindelige øst-vest orienterede maritime handelsruter. På dette tidspunkt var øen Ægina en stærk handelsmagt og æginetiske mønter dominerede derfor de græske øer Kykladerne og Kreta og blev den almene handelsvaluta.[18] Det tidligste skattefund fra Kreta, Matala skatten fra omkring 500 f.Kr., indeholdt omkring 70 æginetiske didrakmer, der på forsiden bærer en havskildpadde og på bagsiden en femdelt inkus firkant (fig. 2-3).[19] Fra omkring 480 f.Kr. mistede Ægina gradvist handelsmagten, mens Athen blev en stadig større magtfaktor i løbet af 400-tallet. Tilstrømningen af æginetiske mønter til Kreta faldt og det er derfor ikke underligt, at de første kretensiske poleis slår egne mønter fra omkring 470/50 f.Kr.[20] Dette kan ses som et klart udfald af den faldende import af æginetisk valuta. En anden mulighed er, at de kretensiske poleis begyndte at slå egne mønter som en reaktion på de politiske udfordringer der kunne ligge i at benytte mønter fra Ægina i en tid hvor Ægina var i strid med Athen.[21]

Det er blevet foreslået, at Kreta havde en meget lille adgang til lokalt sølv, og at øen derfor var fuldt afhængig af importeret sølv.[22] Studier af de kretensiske skattefund viser derfor en afhængighed af skiftende fremmed valuta.[23] Skattefund og løsfund viser, at de importerede mønter især var staterer fra Ægina, der i stigende grad bliver suppleret med fremmed valuta indtil 330 f.Kr., didrakmer fra Kyrene mellem ca. 330 og 270 f.Kr. og senere mønter fra Rhodos og athenske tetradrakmer.[24]

De kretensiske poleis anvendte i vid udstrækning overprægning af importerede mønter. Dette sikrede en forsyning af sølv og begrænsede omkostningerne ved at lave nye blanketter til prægning. De kretensiske møntværksteder reducerede derudover vægten på de overslåede mønter. Den bedste måde at gøre det på var enten ved at omsmelte metallet og slå en ny mønt med mindre metal eller ved at opvarme en mønt, fjerne lidt metal og overpræge blanketten. Denne sidste mulighed virker som den mest benyttede på Kreta.[25] Som skrevet overfor genbrugte værkstederne indtil ca. 330 f.Kr. mønter fra Ægina. Sølvmønterne fra Ægina vejede omkring 12,2 g, mens de overslåede mønter blev reduceret med 6-12%. Ved at reducere møntens vægt, forhindrede de kretensiske byer, at mønterne forlod øen,[26] samtidig med, at den reducerede vægt var med til at dække det tab, der sker ved omsmeltning og omarbejdning af metallerne.[27] Kretensiske mønter er faktisk sjældent fundet udenfor øen, og stammer udelukkende fra den hellenistiske periode (330-29 f.Kr.). Det eneste større fund af kretensiske mønter er fra øen Sifnos og bestod udelukkende af bronzemønter. Fundet blev gjort i 1961 og bestod af 46 mønter fra Axos og to fra Gortyn. Varoucha-Christodoulopoulou har argumenteret for, at mønterne har tilhørt en pirat, der var med til at plyndre Sifnos i 155 f.Kr. under den anden kretensiske krig.[28] Bronzemønter fra enkelte kretensiske byer (Aptera, Arsinoe og Knossos) er blevet fundet under udgravningerne

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

af Athens Agora, og enkelte kretensiske mønter er fundet på Delos, Artemision og Kythera. Inventarlisten fra Apollontemplet på Delos fra starten af 200-tallet nævner desuden æginetisk-kretensiske staterer.[29] Dette er samtlige kendte fund af kretensiske mønter fundet udenfor Kreta. Kretensiske mønter er derfor ikke så ofte til salg på møntauktioner, og det er usædvanligt at se mere end to til tre kretensiske mønter i selv større auktionskataloger.[30]

Tilstrømningen af fremmed valuta fra Ægina er oftest blevet forklaret med den handel, som Ægina førte gennem byen Kydonia på Kretas vestkyst. En anden kilde til fremmed valuta var de mønter, som kretensiske handelsmænd selv kunne hente hjem. Den sidste kilde var mønter tjent af kretensiske lejesoldater. D. MacDonald har kort beskrevet, hvordan uroligheder i det græsk-makedonske Kyrene i Nordafrika sikrede en fast forsyning af sølvmønter til Kreta, tjent af de kretensiske lejesoldater, der deltog i krigene i perioden 330-270 f.Kr.[31] MacDonald pointerer, at mønter fra det centrale Grækenland og Peloponnes på samme måde kan være hentet gennem lejesoldaters løn. Desværre er de skriftlige kilder for det sene 400-tal og tidlige 300-tal meget få og tilstedeværelsen af kretensiske lejesoldater i Centralgrækenland og på Peloponnes kan ikke dokumenteres. Dog ved vi, at et stort antal lejesoldater har været i områderne i 400- og 300-tal-

Fig. 9. Kyrene. AR. Stater. 7,38g. 308-277 f.Kr. Apollons hoved med vædderhorn / silfium-planten, indskrift: KY-PA. ThM K2038. Foto: Thorvaldsens Museum.

Fig. 10. Zakynthos. AR. Stater. 10,30g. 370-350 (357?) f.Kr. Apollons hoved m. olivenkrans / trefod, indskrift: (mellem trefodens ben) I A, (til v. og h.) ΔΙΩ ΝΟΣ. KMMS inv. RP 2631.1. Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

Fig. 11. Illyrien, Damastion. AR. Tetradrakme. 12,50g. 345-330 f.Kr. Apollons hoved m. olivenkrans / trefod, indskrift: ΔΑΜΑΣ ΤΙΝΩΝ. KMMS inv. BP 1087.1. Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

Fig. 12. Sicilien, Tauromanion. AR. 12,01g. 275-210 f.Kr. Apollons hoved m. olivenkrans / trefod, indskrift: TAYPOMENITA(N). KMMS inv. KP 1512.3. Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

17 Stefanakis 1999, 250.
18 Sheedy 2012, 108.
19 Sheedy 2012, 118-19.
20 Sheedy 2012, 117; Stefanakis 1999, 257.
21 Stefanakis 1999, 258.
22 Sheedy 2012, 117; Stefanakis 1999, 248.
23 For gennemgang af hovedskattefund, se Le Rider 1966, 7-49.
24 Sheedy 2012, 118; Stefanakis 1999, 248.
25 Stefanakis 1999, 262.
26 Sheedy 2012, 118.
27 Stefanakis 1999, 261.
28 Varoucha-Christodoulopoulou 1968, 215. Se også Stefanakis 1999, 248.
29 Stefanakis 199, 248-49.
30 Markowitz 2014.
31 MacDonald 1996, 41-43. For ideen om, at de overprægede kyrenske mønter er et resultat af lejesoldaternes løn se Le Rider 1966, 133-46, 187 og 194; samt Mørkholm 1991, 67-70 og 89.

let, og det ville være naturligt at finde kretensiske soldater blandt dem.[32] Derudover argumenterer MacDonald for, at lejesoldaterne ligeledes kunne hjembringe sølv og guld i anden form end mønter.[33]

Kydonia, Gortyn og Faistos var ifølge Le Rider de tre første poleis, der slog egne mønter fra omkring midten af 400-tallet.[34] Hvor Kydonia primært kopierede de æginetiske motiver (fig. 4-5), valgte Gortyn og Faistos andre og nye motiver. Begge byer anvendte i den første periode de samme motiver, nemlig på forsiden Europa siddende på tyren og på bagsiden et løvehoved (fig. 6). Fra omkring 360 f.Kr. begyndte de to byer at slå mønter med forskellige forsidemotiver, men bibeholdt begge tyren på bagsiden. På forsiden af mønterne fra Gortyn ses Europa siddende i et træ (fig. 7), mens forsiden af mønterne fra Faistos har en afbildning af Hermes eller den mytiske bronzekæmpe Talos, der skulle beskytte Europa fra piraterne i farvandene omkring Kreta. Fra omkring 330 f.Kr. afløses Hermes og Telos på Faistos-mønterne af en afbildning af Herakles, stående nøgen med bue og kølle (fig. 8).[35]

Faistosmønten fra Thorvaldsens møntsamling

I kataloget over Thorvalsens møntsamling beskriver Müller først møntens forside: "Herakles, staaende med den h. Haand stöttet paa Köllen og Buen i v. Haand; ved Födderne en Laurbærgreen. Foroven sees paa den ene Side den ophængte Lövehud, paa den anden Side en Slange, som rejser sig." Om bagsiden skriver han: "En gaaende Tyr, omgivet af en Laurbærkrands."[36] Han nævner altså hverken konturerne af det ansigt, der anes i profil på møntens bagside og tyrens manglende hoved eller andre uregelmæssigheder i motivet: Den ufuldstændige kølle og den noget utydelige slange, samt Herakles' manglende ansigtstræk og de manglende områder i kroppen. En væsentlig detalje er den lille snoning, der ses i Herakles' venstre skulder, og som anes gentaget i den højre underarm. Imidlertid findes mønten med korrekt beskrivelse i Le Riders katalog.[37] Han argumenterer for, at der i møntens forside, gennem den stående Herakles, ses tre parallelle linjer, der kunne have været en trefod. Mønten vejer 11,86 g., hvilket passer nogenlunde med den reducerede vægt på de kretensiske sølvstaterer, og motivet passer med den gruppe af mønter, som Le Rider placerer i perioden 330 til 322 f.Kr.[38]

Ifølge mønsteret beskrevet ovenfor slår de kretensiske poleis især deres mønter over mønter fra Kyrene i perioden 330 til 270 f.Kr. Didrakmer fra Kyrene er i denne periode udsmykket med et uskægget hoved af Apollo (fig. 9). Så umiddelbart kunne dette tyde på, at Thorvaldsens mønt kunne være overpræget på en af disse mønter, men de kyreniske didrakmer vejer kun 6,5-8 g., altså for lidt i forhold til denne mønt.

Le Rider konkluderer, at mønten muligvis kommer fra enten Zakynthos (fig. 10), Axos eller Damastion (fig. 11), der alle prægede mønter med et uskægget hoved i profil på forsiden og en trefod på bagsiden. Til denne liste kan også føjes Tauromanion på Sicilien, der i 200-tallet ligeledes slår mønter med et uskægget hoved i profil og en trefod (fig. 12).[39] Dog argumenterer Le Rider for, at stilen i Faistosmøntens hovede ligner mest mønter fra Zakynthos. Et nærmere studie af mønterne fra Zakynthos afslører, at under trefodens skål ses en detalje, der ligner en lille snoning. Denne detalje er ikke til at se i Le Riders publikation, men den går faktisk igen på mønten fra Thorvaldsens samling. Det er således meget sandsynligt, at Thorvaldsens mønt fra Faistos er overpræget på en stater fra Zakynthos.

Hvordan den er kommet fra Zakynthos til Faistos, er ikke nemt at vide, men jeg vil alligevel prøve at give et bud i næste afsnit.

Fra Zakynthos til Kreta

Zakynthos er en ø, der ligger vest for det græske Peloponnes og var tilknyttet det antikke område Elis. På øen lå bystaten, der bar samme navn som øen. Her begyndte man at slå mønter omkring år 520 f.Kr.[40] og i perioden 370-350 f.Kr. blev der slået mønter med Apollons hoved med laurbærkrans på forsiden og en trefod, samt indskriften ZAKYNΘION (Zakynthion) på bagsiden.[41] Denne datering, 370-350 f.Kr., er noget tidligere end Le Riders datering af mønterne fra Faistos, 330 til 322 f.Kr. Dog har Kenneth Sheedy foreslået at udmøntningen af Heraklesmønterne er startet omkring 340 f.Kr.,[42] hvilket passer bedre med udmøntningen fra Zakynthos.

Kort over Attika og det græske øhav. maps-for-free.com/

Øen Zakynthos har meget lidt historisk at prale af. Kun en enkelt gang i græsk historie bærer øen en vigtig rolle. Ifølge Plutarchs (cirka 46-127 e.Kr.) samling af historiske biografier (de såkaldte Parallelle Liv, en dobbeltbiografi over hhv. store mænd i Rom og Grækenland) fungerede øen som rekrutteringsområde for Dion af Syrakus og som udgangspunkt for hans ekspedition mod tyrannen Dionysus II omkring 357 f.Kr. Dion var oprindeligt rådgiver for og svoger til den syrakusanske tyran Dionysus I, men hans ambitioner og et brev sendt af Dion til den puniske by Karthago vakte Dionysus II's mishag. Dionysus II, der i 367 f.Kr. var blevet tyran efter sin far, forviste derfor Dion til Grækenland, hvor han levede i Athen nogen tid, før han gennemrejste Grækenland for at lave alliancer med forskellige græske byer. I 357 f.Kr. samlede han en hær på 800 mand, der skulle hjælpe ham med at erobre Syrakus. Hæren, der primært bestod af lejesoldater, mødtes på Zakynthos, hvorfra de rejste videre mod Syrakus. Dions hær erobrede Syrakus og fordrev Dionysus II og hans tilhængere. Dion, der ellers havde lovet at indføre demokrati i byen, blev udråbt til tyran, men undlod at effektuere sine løfter om demokrati. Han blev derfor efter kort tid ved magten dræbt af sine egne lejesoldater fra Zakynthos.

Mønter fra Zakynthos fra 357 f.Kr. (fig. 10) bærer ud over Apollons hoved og trefoden også indskriften IA – en forkortelse for Zakynthos – og navnet ΔΙΩΝΟΣ (Dionos). Denne indskrift er generelt accepteret som Dion af Syrakus. Disse mønter kunne være slået som betaling til de soldater, der

32 MacDonald 199, 43.

33 MacDonald 199, 44.

34 Omkring 450 f.Kr.: Le Rider 1966, 171-74. En tidligere datering omkring 470 f.Kr., se Stefanakis 1999, 247 n. 1.

35 Le Rider 1966, 195.

36 Müller 1850, 123 nr. 821.

37 Le Rider 1966, 88 nr. 20, Pl. XXI, 17. "Au revers, tête imberbe à dr. ; au droit, bien qu'il soit difficule de juger d'après un moulage, on a l'impression que le corps d'Héraclès est traversé obliquement par trois barres parallèles, qui suggèrent un trépied (on voit peut-être sur la poitrine d'Héraclès, sous son cou, le bord de *lébbès*) : il pourrait s'agir en ce cas d'une monnaie de Zacynthe, le style de la tête … convenant mieux à cette ville qu'à Axos ou à Damastion."

38 Le Rider 1966, 153-158, 195.

39 Se for eksempel SNG Cop, Sicily, Pl. 20, 935 (dog med hovedet vendt mod venstre).

40 Gardner 1885, 85-89.

41 Gardner 1885, 92-99.

42 Sheedy 2012, 120.

hjalp Dion med at erobre magten, men de er alligevel for sjældne.[43] Det er derfor mere sandsynligt, at de er en slags erindringsmønter.[44]

På Thorvaldsens mønt er det ikke muligt at identificere en indskrift. Hverken IA, ZAKYNΘION eller ΔIΩNOΣ. Det kan derfor ikke konkluderes, om mønten er slået i forbindelse med Dions ophold på øen. Men eftersom Dion netop samlede en større hær af legesoldater på Zakynthos, og at kretensiske lejesoldater var til stede på Peloponnes, umiddelbart øst for Zakynthos, er det ikke umuligt, at en eller flere af disse oprindeligt kom fra Faistos. I enkelte tilfælde er mønter fra Zakynthos fundet på Kreta: En mønt med Apollons hoved på forsiden og trefod på bagsiden med et ekstra indslået stempel og to mønter overpræget i Gortyn på mønter med Apollonhoved og trefod.[45] Disse mønter er fra samme periode som Thorvaldsens mønt. Jeg vil derfor argumentere for, at mønten i Thorvaldsens samling med stor sandsynlighed er medbragt til Kreta af en lejesoldat, muligvis i forbindelse med Dions ekspedition til Syrakus. Det giver denne kronologi:

- Udmøntet i Zakynthos i 370-350 f.Kr. (muligvis 357?).
- Bragt til Kreta i 370-322 f.Kr. af lejesoldat.
- Overpræger i Faistos i 330 til 322 f.Kr.

Sikkert er det i hvert fald, at mønten bliver købt af Brøndsted et sted i Grækenland i første halvdel af 1800-tallet og ender på Thorvaldsens museum.

43 Gardner 1885, 96. Gardner skriver, at mønterne med Dions indskrift er sjældne, især i sølv, men nævner ikke hvor mange der er fundet. Det er derfor uvist præcis hvor mange mønter af denne type, der findes. I Den kongelige Mønt- og Medaillesamling findes en mønt fra Zakynthus med denne indskrift. En hurtig søgning på American Numismatic Sociatys hjemmeside, www.numismatics.org/ giver kun én sølvmønt fra Zakynthus med indskriften: http://numismatics.org/collection/1944.100.38781?lang=da . Så det er en sjælden mønt, men ikke unik.

44 Gardner 1885, 96.

45 Le Rider 1966, Gortyn: 74 nr. 46 (pl. XVII, 13) og 79 nr. 53 (pl. XVIII,6); Zakynthos med stempel: 206 nr. 34 (pl. XXXII,21). Se desuden side 127.

Litteratur

Eckhel, Joseph Hilarious. *Doctrina Numorum Veterum*. Wien, 1792-1798.

– *Numi Veteres Anecdoti*. Wien, 1795.

Flensborg, Peter. *Numismatisk Leksikon*. København, 1996.

Gardner, Percy. "Zacynthos" i *The Numismatic Chronicle and Journal of the Numismatic Society*, Third Series, Vol. 5. 1885, s. 81-107.

Haugsted, Ida. "Brøndsted and Koës – a brief sketch of their travels in Greece" i Rasmussen, B.B., Jensen, J.S., Lund, J. og Märcher, M. (red.). *Peter Oluf Brøndsted (1780-1842), A Danish Classicist in his European Context*. København, 2008, s. 47-53.

Le Rider, G. *Monnaies Crétoises, du Ve au Ier siècle Av. J.-C*. Paris, 1966.

MacDonald, D. "Mercenaries and the Movement of Silver to Crete in the Late Fourth Century B.C." i *Nomismatika Chronika, Annual Publication of the Hellenic Numismatic Society*, No 15. Athen, 1996, 41-47.

Markowitz, Mike. "CoinWeek Ancient Coins Series: The Ancient Coinage of Crete". 13. oktober 2014. https://coinweek.com/featured-news/ancient-coinage-crete/.

Mørkholm, Otto. "Thorvaldsens Møntsamling" i *Meddelelser fra Thorvaldsens Museum*, 1982a, s. 7-26.

– "A History of the Study of Greek Numismatics" i *Nordisk Numismatisk Årsskrift*, 1982b, s. 5-21.

– *Early Hellenistic Coinage, from the accession of Alexander to the peace of Apamea* (336-188 B.C.). Cambridge, 1991.

Müller, Ludvig. *Fortegnelse over De Antike Mynter i Thorvaldsens Museum*. København, 1850.

Schou-Rode, Gorm. "Under the cover of P.O. Brøndsted's diaries" i Rasmussen, B.B., Jensen, J.S., Lund, J. og Märcher, M. (red.). *Peter Oluf Brøndsted (1780-1842), A Danish Classicist in his European Context*. København, 2008, s. 35-46.

Sheedy, Kenneth. "Aegina, the Cyclades, and Crete" i Metcalf, W.E. (red.). *The Oxford Handbook of Greek and Roman Coinage*. Oxford 2012, s. 105-127.

SNG Cop, Sicily: *Sylloge Nummorum Graecorum – The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum*. Sicily. København, 1942. (genoptryk West Milford, 1981).

Stefanakis, Manolis I. "The Introduction of Coinage in Crete and the Beginning of Local Minting" i Chaniotis, A. (red.). *From Minoan Farmers to Roman Traders*. Stuttgart, 1999, s. 147-268.

Varoucha-Christodoulopoulou, I. "Νομισματικαι ενδειξεις διə Αγνωστον μεχρι τουδε πολιν της Κρητης" i Πεπραγμενα του Bə Διεθνες Κρητολογικου Συνεδριου, II. Athen, 1968, s. 209-224.

MØNT BØRS 2019

Danske og udenlandske handlere

Overskuelig møntbørs med masser af plads mellem bordene!

Søndag 27. oktober kl.10-16

Scandic Hotel.

Tæt ved Vesterport Station og Københavns Hovedbanegård.

Copenhagen Coin Fair

cphcoinfair.dk

Oslo Myntgalleri AS

Mynter Medaljer Sedler Kjøp Salg Auksjoner

Oslo Myntgalleri as
Tordenskioldsgt. 7,
0160 Oslo
Tlf 22 41 60 00
Faks 22 41 60 01
kontakt@oslomyntgalleri.no
www.oslomyntgalleri.no

Åpningstider man-fre. 11.00-16.30. Lørdag stengt

Pilegaard Mønter & Bøger

ETABLERET 1963

Algade 65 • DK-9000 Aalborg • tlf. +45 98 139 000 • pi@stofanet.dk
Mønter: www.pilegaard-coins.dk • *Bøger:* www.antikvar.dk/pilegaard

Ny variant af "Dannebrogsmønten"

Af Jens Christian Moesgaard

I sidste nummer af *NNUM* udgav jeg artiklen "Dannebrogsmønten og andre mønter med faner" som bidrag til fejringen af 800-året for Dannebrog, der som bekendt faldt ned fra Himlen i 1219 under de kristne danskeres kamp mod de dengang hedenske estere ved Tallinn. Artiklen omhandlede den såkaldte "Dannebrogsmønt" (Hauberg 1906, Valdemar I, type nr. 61), der dog efter alt at dømme nok slet ikke viser Dannebrog (se nærmere Moegaard 2019).

Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

Min ambition var at publicere de otte eksemplarer i Den kongelige Mønt- og Medaillesamling. I artiklen hævdede jeg, at der ikke var kommet nye eksemplarer siden afslutningen i 1980'erne af Kirsten Bendixens registrering af fund. En af bladets årvågne læsere, Alex Jensen, gjorde mig imidlertid opmærksom på, at detektorføreren Martin Kaas Andersen i 2015 havde lagt et foto af en speciel mønt på hjemmesiden Detecting People, hvor Tobias Bondesson havde bestemt mønten som en variant af Dannebrogsmønten (**http://fibula.dk/coppermine/displayimage/pid=66121.html**).

Et hurtigt tjek på Nationalmuseet bekræftede, at det var korrekt. Stykket er fundet i Oksholm tæt ved Aalborg (10.07.09-18; FP 13082.1; NJM ÅHM 5172K296x1). Årsagen til, at jeg havde overset mønten, er, at den først var blevet Danefæbehandlet lige i starten af 2019, og da var min artikel allerede i trykken.

På forsiden ses en kronet profil, ikke til venstre som normalt, men til højre, med scepter foran. Bag profilen, hvor der normalt er et sværd, er et par svært tolkelige linjer. På bagsiden er fanen mod venstre med en sekstakket stjerne nedenunder. I fanedugen er der et Andreaskors, hvilket ikke kendes fra de øvrige otte eksemplarer. Motiverne på mønten er således stort set som på den normale Hbg. 61. Derimod er stilen helt anderledes primitiv: for eksempel har ansigtsprofilen ikke den fine plasticitet, som der findes på de normale eksemplarer, især på kinden, og fligene på fanen står helt lige i stedet for elegant bølgende som normalt.

Spørgsmålet er, om man skal anse denne mønt som sin egen type, eller om det er en variant af den sædvanlige Hbg. 61 – der kendes jo i forvejen varianter alt efter hvilken vej, fanen vender, eller hvilke symboler, fanedugen viser (se nærmere Moesgaard 2019). Stilen på den nytilkomne mønt er dog så afvigende, at der næppe er tale om en samtidig officiel udmøntning udgået fra kongens møntsted. Er det en samtidig forfalskning? En udenlandsk efterligning? Eller en senere officiel udmøntning? Spørgsmålene er flere end svarene i denne sag!

Slutteligt vil jeg gerne takke Alex Jensen, Martin Kaas Andersen og Tobias Bondesson.

Hauberg, Peter, *Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146-1241*, København 1906.
Moesgaard, Jens Christian, "Dannebrogsmønten og andre mønter med faner", *NNUM*, 2019, s. 47-52.

Mønter som fjendtligt kasteskyts

Af Jens Christian Moesgaard

Torsdag 7. marts 2019 besøgte undervisningsminister Merete Riisager (Liberal Alliance) og sognepræst og debattør Kathrine Lilleør Ørestad Gymnasium på Amager til et arrangement om den demokratiske debat. Eleverne demonstrerede og råbte buh mod regeringens politik, der blandt andet havde medført nedskæringer på skolens budget og afskedigelser af lærere. Efter sigende blev der kastet med mønter mod de besøgende, som besluttede at afbryde arrangementet og forlade gymnasiet før det planlagte tidspunkt.

Som numismatiker blev min interesse naturligvis fanget af den lidt utraditionelle brug af mønter, som historien indeholdt. Jeg overvejede den logistiske side af sagen. En sådan aktion måtte jo indebære, at de implicerede havde en fælles forståelse for, at mønter var et normalt kasteskyts. Alle skulle have mønter på lommen. Har unge mennesker i dag overhovedet det i disse tider, hvor elektronisk betaling med kort og telefon hastigt overtager kontanternes rolle? I min ungdom havde man altid i det mindste en 25-øre med, så man kunne ringe hjem til mor og far fra en telefonboks i nødstilfælde. Men mobiltelefonen har jo blandt meget andet også gjort telefonboksene overflødige. Mønter findes endnu, men deres rolle i hverdagen bliver mindre og mindre, især blandt unge.

Man kan sige, at situationen er lidt parallel til riskastning på brudepar ved bryllupper. Her er der en konsensus om proceduren og logistikken – og man skal huske at have ris med. Havde gymnasieeleverne på Ørestad Gymnasium virkeligt på tilsvarende vis forberedt at have lommerne fulde af mønter? Var det aftalt eksplicit eller bare en uudtalt skik i miljøet?

Imidlertid viste det sig, da hele sagen blev udredt lidt nærmere, at "mønter" hurtigt blev til "mønt" og endte som "sandsynligvis slet ingen mønt". Ikke desto mindre var min nysgerrighed over for fænomenet "mønt som fjendtligt kasteskyts" vakt. Jeg forhørte mig i min omgangskreds. De fleste kendte ikke noget til det, men jeg fik dog to hits.

Sverige. Fredrik I (1720-1751). 2 mark 1742. Kastemønt ved Ulrika Eleonoras begravelse. SM 181.

Foto: Myntauktioner i Sverige AB.

Danmark. Christian VII (1766-1808). Krone 1771. Kastemønt ved kongens 22 års fødselsdag 29. januar. Hede 23

Foto: Frank Pedersen.

Det ene eksempel stammer fra den europæiske fodboldkultur. Bjarne Purup kan fortælle, at de større europæiske fodboldklubbers fans nogle gang smider med mønter som en ufarlig, men virkelig ubehagelig fysisk straf.[1] Enten efter klubbens egne spillere, hvis holdet klarer sig dårligt, eller efter modstanderens fans. Der er således beretninger om, at man ved større engelske fodboldkampe som fan skal søge dækning, hvis et tog med modstanderens fans kommer ind på perronen på banegården. De kan finde på at åbne vinduerne i toget og overdyngede de ventende fans med småmønter. Selv 1-euromønter bliver undertiden brugt af tyske fans til at ramme spillere og modstanderens fans.

Det andet eksempel er dansk. Her drejede det sig om den nedarvede modsætning mellem det "røde" Aurehøj gymnasium og der orgerlige Øregård i de velaflagte nordlige forstæder til København. Sidsel Frisch var elev på Aurehøj og oplevede omkring 2007/2008, at nogle elever fra Øregård kørte i bil ind i skolegården og kastede småmønter mod eleverne. Idéen skulle tilsyneladende være, at de "rige" Øregårdelever ville håne de "fattige" Aurehøj-elever ved at kaste småpenge til dem. Ved samme lejlighed benyttede man lejligheden at forsøge at ramme "modstanderen" – det drejede sig altså rent faktisk om fjendtligtsindet kasteskyts. Parallellen til 9. klasses eleverne, der på deres sidste skoledag kaster karameller og vandballoner til/på skolens yngre elever, er nok ikke tilfældig.

Vi kan konkludere, at mønter som fjendtligt kasteskyts forekommer, men er tilsyneladende ikke en specielt udbredt skik. Men hvem ved, måske kan alt den snak, der nu har været om sagen, faktisk medføre, at nogle går til handling, og skikken bliver til gængs virkelighed?

Det har ikke været muligt at finde et billede af fjendtligtsindet møntkast. I stedet bringer vi et billede af venligtsindet møntkast i form af mønter, det blev kastet i grams i forbindelse med kongelige optog (jfr. Peter Flensborg, Numismatisk leksikon, København 1996, s. 160 "kastemønt") – også en måde at markere hierarki mellem den storsindede monark og de taknemmelige undersåtter.

Christian IV's kroning i 1596 af Otto Bache 1887 (Frederiksborg Slot Nationalhistorisk Museum).

1. Se fx www.youtube.com/watch?v=NDfPxLNdD5U "Rio Ferdinand Star Hit By Coin 9th December 2012" (tak til Preben Nielsen for henvisningen).

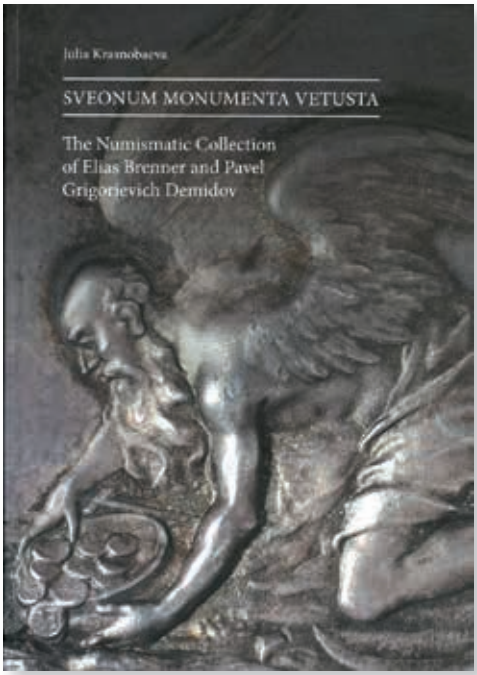

Julia Krasnobaeva

Sveonum Monumenta Vetusta

English version

This book was originally printed in Russian for the exhibition Sveonum Monumenta Vetusta. The Numismatic Collection of Elias Brenner (1647–1717) and Pavel Grigorievich Demidov (1738–1821) in the Pushkin State Museum of Fine Arts.

448 richly illustrated pages

Swedish Numismatic Society
Monografier 2018

Prices:
members 250 SEK
others 350 SEK
+ postage

info@numismatik.se

MYNTAUKTIONER
I SVERIGE AB

SVERIGES LEDANDE HANDELSPLATS

VÄLKOMMEN ATT KONTAKTA OSS!

80 ÅR I BRANSCHEN

www.myntauktioner.se

STOCKHOLM | ÄLMHULT

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se
Telefon: +468-4104 6565

ANSÖKNINGAR TILL

Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

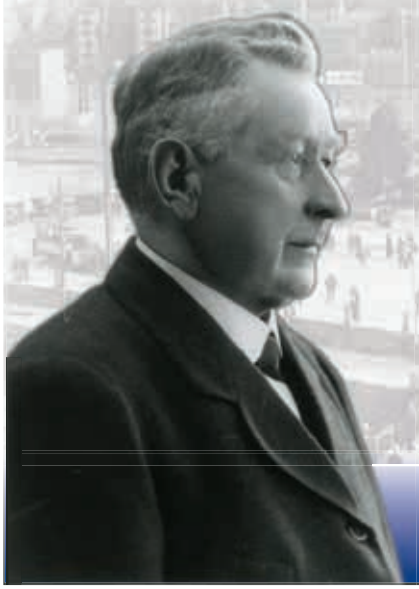

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:
- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Skicka ansökan till:

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik
Handelsbanken Stiftelsetjänst
106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR

Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:
- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October. Applications must be submitted before 15 February or 15 September. Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsetjänst, SE-106 70 Stockholm, Sweden

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

PERSONALIA

Keld Grinder-Hansen
5. juni 1959 - 1. juni 2019

Lørdag 1. juni døde Keld Grinder-Hansen efter længere tids sygdom få dage før, han ville være fyldt 60 år.

Keld var en markant skikkelse i skandinavisk numismatik i 1980'erne og 1990'erne. Selv husker jeg med glæde tilbage på samværet med ham under mine besøg på Den kongelige Mønt- og Medaillesamling som ung student. Keld var et par år ældre end mig og var ansat som videnskabelig medarbejder. Vi sad ofte sammen i Samlingens læsesal, og med Kelds nysgerrige, imødekommende og engagerede væsen og gode humør blev det nogle gange til mere snak end arbejde – heldigvis om faglige emner og på højt og inspirerende niveau.

Keld var en bredt funderet kulturhistoriker på den gode måde, og det prægede også hans tilgang til numismatikken. Således skrev han levende om mønters brug som gravgaver fra antikken til vore dage (bidrag til *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1988, *Den jyske historiker* 51-52, 1990 og *Hikuin* 17, 1990). Han deltog ligeledes i arbejdet med storværket om skattefund fra dansk middelalder (*Danmarks middelalderlige skattefund*, 2 bind, 1992) og fik herved interesse for den metodiske side af møntfunds udsagnskraft (bidrag til *Fortid og nutid*, 1994 og *Ord med mening* 1998). Han virkede for at gøre mønthistorien bredere kendt og relevant blandt historikere (bidrag til *Danmark og Europa i senmiddelalderen*, Århus, 2000). Hans artikel om Valdemar Attersdags (1340-1375) forbavsende sporadiske møntvæsen vil blive stående (*Nationalmuseets Arbejdsmark* 1996), og hans analyse af den hurtige og effektive inddragelse af Christian II's klippinge i Danmark er et metodisk lærestykke (*Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1994), som straks foranledigede Svein Gullbekk til at se på samme emne i Norge (*Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1995). Hans artikel om *renovatio monetae* i Danmark cirka 1200-1332 er ligeledes hyppigt citeret (*Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1997).

Samtidigt fik Keld også tid til de mere formidlende tiltag, som lå hans hjerte nært. Herom vidner blandt andet en bog om penge for børn (*Og har du penge… Træk af pengenes historie*, 1987) samt vandreudstillinger i landets sparekasser om aktuelle økonomiske emner med tilhørende gratis hæfter (*Inflation – i historiens lys* og *Betalingsbalance – i historiens lys*, Sparekassen SDS 1987). Han var projektleder på Nationalmuseets udstilling Rejsen, der åbnede efter museets store ombygning i 1992, og i det tilhørende katalog skrev han om "De rejsendes penge". I sin omfattende foredragsvirksomhed kunne han til fulde udfolde sit fortælletalent til glæde for tilhørerne – blandt andet var han en hyppig gæst i Numismatisk Forening for Thy og Mors.

Kelds mest markante bidrag til dansk numismatik er dog uden tvivl hans ph.d.-afhandling, der blev forsvaret i 1996 og udgivet som bog i 2000 på forlaget Museum Tusculanum (*Kongemagtens krise*). Her var Keld pioner i benyttelsen af det helt nye kildemateriale, som de talrige metaldetektorfund af mønter udgjorde. Han kastede sig over den periode, hvor fundene var talrigest, samtidigt med at mønterne var sværest tolkelige. Det drejer sig om perioden 1241-1340, hvis mønter traditionelt, men misvisende, går under betegnelsen "borgerkrigs-

Keld Grinder-Hansen ved Andelslandsbyen Nyvang i Holbæk. Foto: Kim Rasmussen, Sjællandske Medier.

mønter". Det var imidlertid ikke mønterne i sig selv, der var i fokus i afhandlingen, men fundenes udsagn om den møntbaserede økonomi i Danmark. Gennem analysen af møntprægningen og –omløbet i Danmark gav Keld et vægtigt bidrag til vor forståelse af perioden. Her spillede de mange tusinde mønter fra den nedlagte by Tårnborg ved Korsør en helt særlig rolle i analysen. De blev ligeledes gjort til genstand for en separat fremlæggelse i en populærvidenskabelig artikel (*Nationalmuseets Arbejdsmark* 1994).

De danske mønter fra den behandlede periode er som sagt svært tolkelige, idet der findes en mangfoldighed af forskellige typer, og en meget stor del af dem ikke bærer indskrift. Man må derfor benytte andre metoder til datering og møntstedsbestemmelse for hver enkelt type. Det grundlæggende arbejde på feltet stammede helt tilbage fra 1884 (artikel af Peter Hauberg i *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* samt illustrationer af typerne i Mansfeld-Büllners planchеværk, udgivet 1887, ny udgave ved J.C. Holm 1954) og var naturligvis på mange punkter forældet.

Keld måtte derfor som arbejdsredskab for sin analyse starte med at foreslå reviderede dateringer (hovedsagligt på grundlag af skattefundenes kronologi) og møntstedsbestemmelser (hovedsagligt på grundlag af fundenes geografiske spredning). Dette arbejde fremlægges kortfattet i afhandlingen. Det var oprindeligt planen, at det skulle følges op af et egentligt referenceværk med mere detaljeret diskussion og (fund)dokumentation for den foreslåede nyordning, men Keld fik aldrig lejlighed til at fuldføre dette arbejde. Efterfølgende er der fra anden side kommet to andre værker om emnet af henholdsvis Jørgen Sømod og Kaj Kaaber/John Gylling-Weile, men skønt de på visse punkter bringer nybrud, har de begge en række problemer, der gør, at de ikke kan erstatte Kelds arbejde (se nærmere *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2009, s. 123-128 og *Nordisk Numismatisk Årsskrift*, ny serie, 1, 2015, s. 95-107). Så selv i sin ufærdige form står Kelds ordning af mønterne som det bedste samlede bud, vi på nuværende tidspunkt har.

Det ekstremt store mængde af detektorfund, der er gjort siden 1990'erne, gør imidlertid en opdateret bearbejdning ønskelig. Eksempelvis kendtes der, da Keld arbejdede med materialet, stort set ikke detektorfund fra Jylland uden for det østlige Limfjordsområde, hvilket blandt andet gjorde udskillelsen af mønter fra møntstederne Ribe og Slesvig nærmest umulig. Siden da er ikke blot fundmængden, men også den geografiske spredning af fundstederne steget betragteligt. Det vil dog kræve store ressourcer at gennemføre dette arbejde, så mon ikke Kelds syntese får lov at være standard et stykke tid endnu?

Efter opnåelsen af ph.d.-graden gjorde omstændighederne, at Kelds professionelle virke kom til at ligge uden for numismatikken. Fra 1997 til 2008 var han leder af Dansk Skolemuseum, fra 2009 til 2014 skole-, kultur- og fritidschef i Dragør kommune og endeligt fra 2014 direktør for frilandsmuseet Andelslandsbyen Nyvang ved Holbæk. I denne periode svækkedes Kelds kontakt til det numismatiske miljø. Han færdiggjorde dog udgivelsen af en række møntfund, som han havde arbejdet med i sin tid på Møntsamlingen, såsom fundene fra Sankt Jørgensgården i Odense (bidrag til Eskil Arentoft, *De spedalskes hospital, Udgravning af Sankt Jørgensgården i Odense*, Odense 1999) og den betydelige Skafterup-skat nedlagt kort før år 1300 (*Liv og Levned*, 12, 1998, Næstved Museum). Men hans vigtigste bidrag i denne fase er diskussionen med arkæologen Hans Mikkelsen om, hvor længe danske mønter fra tidligt 1300-tal forblev i omløb (*Vor Frue Kloster, et benediktinernonnekloster i Randers*, Højbjerg, 2002). Her forsvarede Keld i en nærmest klassisk akademisk duel numismatikkens dogme om kort omløbstid mod nyerkendte arkæologiske indsigter fra udgravninger i Randers, Horsens, Ribe og Øm kloster, der antydede lang omløbstid. Den efterfølgende numismatiske diskussion er imidlertid på dette punkt ikke gået i Kelds retning (se *Denar til daler*, København 2018, s. 298, 349-350).

I denne periode underviste Keld som ekstern lektor i historie på Københavns Universitet. Han gjorde et forsøg på at genindføre undervisningen i numismatik, der havde været indstillet efter Otto Mørkholms tid, men det kronedes desværre ikke med succes. Han påtog sig hvervet som vejleder for Jon Anders Risvaags ph.d.-afhandling *Mynt og By. Myntens rolle i Trondheim by i perioden ca. 1000-1630, belyst gjennom myntfunn og utmyntning*, der blev succesrigt forsvaret ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i oktober 2006 (*Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2007, s. 38-39).

For os, der havde haft fornøjelsen af at have mødt Keld, efterlader han mange gode minder om hyggelige, humørfyldte og inspirerende stunder. For yngre kolleger lever han videre i den hyppige brug af formuleringen "datering og møntstedstilskrivning ifølge Grinder-Hansen 2000" ved beskrivelse af danske mønter 1241-1340.

Jens Christian Moesgaard

Glädjande nyheter från Stockholm

Tre antikvarier till Kungl. Myntkabinettets samlingar

Som ett led i att bygga upp och utveckla Kungl. Myntkabinettet (KMK) och dess samlingar har tre antikvarier med numismatisk inriktning tillsvidareanställts vid Statens Historiska Museer (SHM) i Stockholm. Kungl. Myntkabinettets (KMK) samlingar ingår sedan 2018 i Enheten för de kulturhistoriska samlingarna, som är en av tre enheter i avdelningen för Samlingar och forskning vid SHM.

Antikvarietjänsterna har olika inriktning, men i samtliga tjänster ingår:

- Arbeta med kunskapsuppbyggnad och samlingsutveckling
- Att utifrån sin tjänst hålla i kontakter med och förfrågningar från allmänhet, forskare och samlingarnas andra användare
- Utveckling av KMK:s samlingar genom deltagande i flytt och etablering i nya magasin
- Föremålsförvaltning genom uppordning, inventering, lån- och depositionsärenden, digitalisering och tillgängliggörande av befintliga samlingar
- Accession av nya föremål
- Tillgängliggörande av samlingarna i publik verksamhet

Adrian Klang Törnberg kommer som antikvarie att ha huvudsaklig inriktning mot accession av KML-ärenden, det vill säga myntfynd som omfattas av Kulturmiljölagen. En viktig del i tjänsten är att förvalta, bygga på och tillgängliggöra information om myntfynden. Adrian har en masterexamen i arkeologi med numismatisk inriktning. Han har intresserat sig för myntfynd från ett flertal olika perioder och har erfarenhet av KML-handläggning. Han arbetar för närvarande med en publikation i serien Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen om landskapet Västergötland samt med flytten av KMK:s samlingar. Adrian har tidigare arbetat publikt som museivärd på KMK och på Kungliga Slottet samt med utställningsverksamhet.

Fotograf: Ola Myrin, Statens Historiska Museer.

Den huvudsakliga inriktningen i Florent Audy's antikvarietjänst är vikingatida och medeltida numismatik. Florent disputerade år 2018 med avhandlingen "Suspended Value. Using Coins as Pendants in Viking-Age Scandinavia (c. AD 800-1140)" vid institutionen för arkeologi och antikens kultur, Stockholms universitet. Efter det har han haft en tidsbegränsad anställning på SHM då han arbetat med flytten av KMK:s samlingar samt hanterat olika antikvariska uppgifter, såsom innehållsproduktion samt föremålshantering och -registrering i samband med den nya vikingautställning som håller på att produceras på Historiska museet i samverkan med KMK. Parallellt ingår Florent i numismatiska forskningsprojekt utanför SHM:s verksamhet.

Antikvarie med huvudsaklig inriktning mot medaljer, sedlar, polletter, aktiebrev och bankhandlingar är Martin Tunefalk. Han disputerade 2015 med avhandlingen "Äreminnen. Personmedaljer och social status i Sverige ca 1650-1900" vid Historiska institutionen, Stockholms universitet. Han har fram till 2017 haft visstidsanställningar vid KMK då han huvudsakligen arbetat med sedlar och medaljer, men också exempelvis som projektledare för utställningsverksamhet. Sedan 2017 har han varit forskare i kulturvård vid Uppsala universitet Campus Gotland, där han arbetat med energieffektivitet i relation till kulturvärden.

Annica Ewing, t.f. chef för avdelningen Samlingar och Forskning samt Enheten för de kulturhistoriska samlingarna
Cecilia von Heijne, t.f. museichef Kungl. Myntkabinettet – Sveriges ekonomiska museum

Den kgl. Mønt- og Medaillesamling – nu og i fremtiden

I *Numismatisk Rapport* 140, januar 2019 fortæller Niels Stampe, at Ursula Kampmann blev "chokeret, da hun erfarede, at Den Kongelige Mønt- og Medaillesamlings udstilling er nedlagt og gemt væk og ikke ser ud til at genopstå igen. Ligeledes at næsten hele medarbejderstaben var afskediget".

At udstillingen var lukket, blev Ursula Kampmann næppe chokeret over, for hun besøgte samlingen i 2015, så hun kendte godt til sagen. Hun skrev endda om det i Coins Weekly kort efter besøget.[1] Nyheden er snarere, at Den kgl. Mønt- og Medaillesamling i lighed med resten af Nationalmuseet blev hårdt ramt af sparekniven ved fyringsrunden i efteråret 2018. Det er derfor nyttigt at se på, hvordan situationen er nu, næsten et år efter fyringsrunden. Men først lidt historie:

Der har siden forrige sparerunde været to faste inspektørstillinger ved samlingen, men det lykkedes at tiltrække store beløb til ekstern finansiering af både forskning og formidling, således at det var muligt ikke blot at bibeholde tre fastansatte inspektører ved samlingen, men også at have et antal inspektører i tidsbegrænsede stillinger. Desuden blev der i 2017 opnormeret på danefæområdet, således at der blev skabt en ny fast fuldtidsstilling som danefæinspektør med henblik på bearbejdelse af møntfund under Danefæsekretariatet. Det betød, at arkæolog og ph.d. Line Bjerg vendte 'hjem' til en inspektørstilling efter et par års ansættelse som inspektør ved Kungliga Myntkabinettet i Stockholm, og vi har et tæt og tillidsfuldt samarbejde og kontorfællesskab i hverdagen.

Desværre valgte Michael Märcher at søge nye udfordringer senere i 2017, men samtidig var der ikke mindre end fire midlertidigt ansatte inspektører på samlingen. I efteråret 2018 kom så chokket: den ene af to faste forskerstillinger på samlingen blev nedlagt, og der var ikke udsigt til at kunne fortsætte ansættelsen af de midlertidig ansatte inspektører. Det var og er et alvorligt slag for Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, som ellers var inde i en rivende udvikling.

Siden 2015 har der fra Kulturministeriets side været et fokus på digitalisering og i det hele taget en sikring af, at Nationalmuseets samlinger som helhed er velregistrerede. På Møntsamlingen har dette krav betydet et tigerspring ind i fremtiden. I mange år har skiftende inspektører været nødsaget til at benytte Kirsten Bendixens udmærkede kortkartotek over fund af danske mønttyper fra middelalderen og selv opdatere det ved en gennemgang af senere håndskrevne registranter. Ministeriets krav har medført et intensivt registreringsarbejde, som er foretaget af både samlingens egne medarbejdere og af studerende i praktikforløb, men også med ekstra hjælp fra medarbejdere, som formelt er tilknyttet andre afdelinger. Specielt må vi fremhæve Anita Voges' gigantiske, omhyggelige og præcise indtastningsarbejde, som er en stærkt medvirkende faktor til, at vi i dag hurtigt og nemt kan finde alle nye fund i den digitale database. Databasen omfatter i dag omkring 800.000 genstande i Møntsamlingen, men vi er slet ikke færdige. En del genstande mangler stadig at blive indført i databasen, der skal tilføjes yderligere oplysninger til en stor del af genstandene, så vi foretager dagligt tilføjelser, korrektioner og præciseringer. Vi kommer til at arbejde med udvidelser og forbedringer af data i mange år fremover....

En ekstern bevilling fra Kulturstyrelsen i 2013 fokuserede også på digitaliseringen, specielt med henblik på at få gjort fotos af mønterne tilgængelige på Nationalmuseets hjemmeside **samlinger.natmus.dk**.[2] Selvom projektet for længst er afslut-

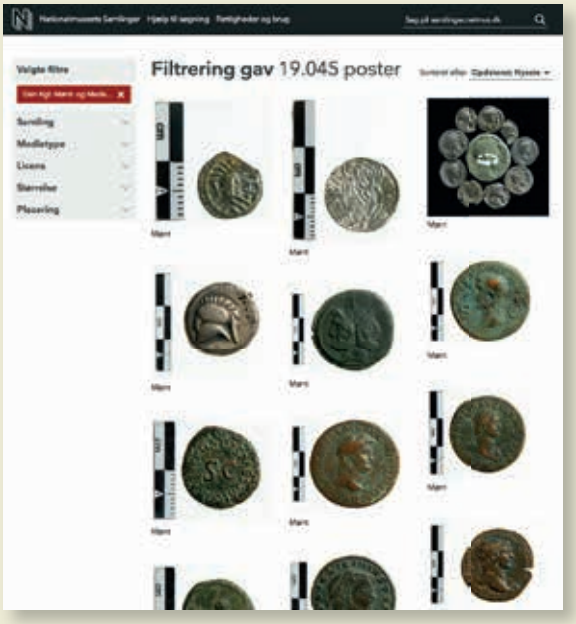

tet, så fortsætter arbejdet med at fotografere samlingens mønter, om end det uden særbevillinger nu sker i langsommere takt. Knap 20.000 mønter kan i dag ses af alle på hjemmesiden, og der er flere på vej, som kun afventer en teknisk opdatering.

2018 var et frygteligt år for de fleste knyttet til Nationalmuseet, men det er på tide at se fremad. Det er i første omgang vigtigt at understrege, at Møntsamlingen stadig eksisterer!!! Dernæst, at der også har været glædelige begivenheder. Først og fremmest kom der i slutningen af 2018 en uventet ekstrabevilling på Finansloven til "bevaring, registrering og formidling" af samlingen![3] Der er fortsat fra Ministeriet et stærkt fokus på arbejde med at digitalisere Nationalmuseets registreringer. Det har betydet, at der blev opslået en ny stilling i den tværgående Samlingsenhed, som står for registrering, udlån og digitalisering af alle Nationalmuseets mange samlinger. Den blev besat med en af vores dygtige tidligere inspektører, arkæolog og cand. mag. Salwa Amzourou, som i de første år skal arbejde næsten udelukkende med det numismatiske område og har fået kontor på Den kgl. Mønt- og Medaillesamling.

Yderligere er finanslovsbevillingen med til at finansiere forberedelsen af en ny udstilling om penge med udgangspunkt i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling. Mens dette skrives arbejder en gruppe bestående af såvel interne som eksterne på at skabe det idégrundlag, som kan danne basis for det lange seje træk med at skaffe de nødvendige eksterne midler til opbyggelsen af den ny udstilling. Vi kan af gode grunde ikke sige så meget mere om det nu, men det er positivt, at Nationalmuseet som helhed, og ikke mindst museets direktør Rane Willerslev, har valgt at sætte arbejdet med pengeudstillingen blandt de højeste prioriteter på formidlingsfronten.

Forskningsmæssigt er det glædeligt, at alle forskere nu får 40% af deres tid til forskning. Det har været et problem i mange år, at man enten måtte skaffe sig frikøb for eksterne midler eller være henvist til at forske i den udstrækning, man havde tid – i fritiden, eller ved at lade andre opgaver ligge! En del af den forskningstid investeres i forskningsansøgninger og i samarbejder med eksterne forskergrupper. Aktuelt forsøger vi at sætte fokus på vikingetidens import af dirhemer fra arabiske og centralasiatiske områder, og vi håber, at det vil lykkes at skaffe midler til at skabe et samlet overblik over disse typers forekomster i det danske område. Vores projekt ligger fint i forlængelse af vores samarbejder med to andre projekter, som også anvender disse fund, nemlig Mahir Hrnjic's projekt "Silver provenance of early south Scandinavian coins, Perm'/Glazov and Duesminde rings" på forskningscenteret UrbNet, Aarhus Universitet, og Jane Kershaw's projekt "Silver and the origins of the Viking Age" på University of Oxford.

Møntsamlingens studentermedhjælp Rasmus Nielsen har bidraget med oplysninger om danske fund til to forskningsprojekter vedr. kortlægning af skattefund med romerske mønter, hvoraf det ene, Oxford-projektet Coin Hoards of the Roman Empire, løbende bliver opdateret og kan ses på **chre.ashmus.ox.ac.uk**.

Der findes ingen formaliseret uddannelse i numismatik i Danmark, men der er mange historikere og arkæologer, som gerne vil og kan arbejde med numismatiske emner. Det gælder også yngre forskere. For tiden er to ph.d.-projekter med numismatisk indhold ved at blive afsluttet på universiteterne i henholdsvis Aarhus (Olav Gundersen) og København (Gitte Ingvardson), og flere er på vej. Ændringer i universiteternes uddannelsesforløb betyder, at vi får flere og flere henvendelser fra studerende, som gerne vil i praktikforløb på Møntsamlingen. Det kræver naturligvis, at vi kan afsætte tid til vejledning, så vi kan desværre ikke sige jatak til alle. Men når det er muligt, bidrager vores universitetspraktikanter til det daglige arbejde, og de giver et frisk pust til samlingen.

Det er også glædeligt, at flere studerende vælger at skrive opgaver og specialer med numismatisk indhold, for det er bestemt vigtigt for Møntsamlingens fremtid, at der er en interesse og velvilje for emnet blandt de unge.

Helle W. Horsnæs

---

1 Se https://www.coinsweekly.com/en/The-Numismatic-Side-of-Copenhagen-1-The-Coin-Cabinet-in-the-National-Museum-of-Denmark/4?&id=3477

2 Se *Numismatisk Rapport* 127.

3 "Regeringen og Dansk Folkeparti er enige om, at Nationalmuseets mønt- og medaljesamling udgør en enestående samling af danske og udenlandske betalingsmidler. Aftaleparterne er derfor enige om at prioritere midler til, at de unikke genstande i samlingen fortsat kan bevares og formidles. Der afsættes derfor 1 mio. kr. i 2019 og 0,5 mio. kr. årligt i perioden 2020-2022 til museets arbejde med bevarelse og digitalisering og formidling af mønt- og medaljesamlingen." Aftaler om Finansloven 2019, s. 71. https://www.fm.dk/publikationer/2018/aftaler-om-finansloven-for-2019

NUMISMATISK LITTERATUR

Fra denar til daler: Danmarks mønthistorie indtil 1550

Helle Horsnæs, Jens Christian Moesgaard og Michael Märcher.
København: Danmarks Nationalbank 2018. Redaksjon: Michael Andersen og Tine Bonde Christensen. ISBN 87-92933-07-6 (trykk); ISBN 87-92933-11-4 (online).

Danmark har fått en samlet fremstilling av mynt- og pengehistorien fra de eldste tider til 1550, Romersk jernalder til Reformasjonen. En bok som setter en ny standard for slike historiske fremstillinger. Jeg har i mange år forkynt at den danske mynt- og pengehistorien hører med til Europas mest spennende. Med denne boken blir dette bekreftet til fulle.

Danmarkshistorien fra et annerledes perspektiv. Arkeologiske og numismatiske kilder settes opp mot historiske og kunsthistoriske. Konger og prinsesser, kjøpmenn og bønder, prester og tiggere hentes frem i sammenhenger vi sjelden møter dem. Priser på varer og tjenester serveres når de er tilgjengelig. Boken syder og bobler av kilder som man ellers ikke møter og kjente kilder settes opp mot hendelser og empiri som skaper uventete og interessante innfallsvinkler: Finansiering av kirkebygg, organisering av handel, mynt som smykker og status, statsutvikling og falskmyntnerier.

Spørsmålene er mange og forfatterne besitter heldigvis ikke alle svarene. Dynamikken mellom det sikre og det usikre ledsages og kontrastertes av eksempler fra andre land og kulturer. De tre forfatterne fremviser en imponerende bredde og dybde i sin kompetanse. Økonomiske forhold på vikingtidens Bornholm drøftes med like stor entusiasme som forfalskninger av småmynt i senmiddelalderen og romersk innflytelse på danske forhold.

Forfatterne evner på imponerende vis å sette mynt- og pengehistorien inn i generelle historiske rammer, sosialt, politisk, økonomisk og religiøst. Det danske samfunn blir plassert i europeisk, skandinavisk og global kontekst. Aristokratiets og bøndenes særskilte forhold til penger blir redegjort, både i urolige tider og fredstider. I skandinavisk sammenheng var det vikingene som for alvor adopterte mynt. Det var i Danmark det skjedde. Ribe utviklet et eget monetært regime allerede før midten av 700-tallet, altså før vikingene satte seil og startet plyndringer. Hedeby fulgte opp med egne utmyntinger og Harald Blåtann utviklet idéer om et nasjonalt myntvesen før utmynting tok til i Norge og Sverige.

Jeg har aldri lest en bok der myntfunn brukes mer gjennomgående til å kaste lys over forskjellige samfunnsforhold: Her settes kriser og pest opp mot utmynting og sølvtilførsel, kongemaktens evne til å administrere myntomløpet og danefehistorier. Kartmaterialet er eksepsjonelt: Alle som liker distribusjonskart over arkeologisk materiale bør bevege seg inn i denne boken. Her møter vi ikke bare internasjonale handelsruter og myntfunn, men utbredningskart over myntfunn på utvalgte arkeologiske undersøkelsesområder som Sorte Muld- og Smørengekomplekset på Bornholm. Der har metalldetektorister bidrat til store mengder funn i senere år. På flere områder må vi revurdere våre oppfatninger etter metalldetektorenes innsats, også her bidrar forfatterne med oppdatert viten. For hver periode gis det forskningsoversikter; korte lettfattelige sammendrag av relevant forskning på feltet. Her tas leserne på alvor. Eksemplarisk.

Så hvor ligger svakhetene i denne boken. Det er faktisk ikke åpenbart, men selvsagt eksisterer det kritikkverdige forhold. Den er usedvanlig i sin bredde, mer så enn i dybde selv om en rekke problemstillinger drøftes inngående, eksempelvis forholdet mellom naturaløkonomi og pengeøkonomi, romersk mynt i Danmark og myntfunn i ulike kontekster gjennom hele boken. Det finnes en rek-

ke ekskurser til norske forhold, særlig i den seneste delen. Dette henger naturlig sammen med det dansk-norske kongedømmet, og for norske lesere er dette selvsagt interessant. Forholdene på svensk side av Öresund blir tatt opp i mindre grad. Samlet fremstår dette som en svært gjennomtenkt publikasjon der de viktigste temaene innenfor hver periode tas opp til behandling, også i større kontekster.

Språket flyter lett og elegant, selv innenfor temaer som må regnes som vanskelige. Intelligent bruk av illustrasjoner og grafiske elementer øker leseopplevelsen og nytten betydelig. Lekkert utformet og designet. Danmarks Nationalbank og Nationalmuseet i København. Den kgl. Mønt- og Medaillesamling stiller med a-laget: Helle Horsnæs skriver om den eldste perioden, Jens Christian Moesgaard om vikingtid og høymiddelalder, og Michael Märcher om senmiddelalderen og Reformasjonen, alle forskere som har gjort seg anerkjent langt utenfor rikets grenser. Nationalbanken har stilt med faglig kompetanse, design og monetær støtte.

Open Access! Dette praktverket kan ikke bare oppleves i papirutgave[1], men det er tilgjengeliggjort digitalt. Alle som har lyst til å bruke det kan laste det ned fra internett, kostnadsfritt. Hvilken gave til det danske folk, og alle andre som er interessert i dansk historie. Nationalmuseet og Nationalbanken baner med dette vei for forbilledlig åpenhet innen forskning og formidling.

Et tankekors; Av disse tre forskerne er nå bare én igjen på Den kgl. Mønt- og Medaillesamling ved Nationalmuseet. En av verdens flotteste samlinger av numismatika. En holder fortet, en måtte forlate sin stilling gjennom nedskjæringer, og en sikret seg arbeid i det private ervervsliv. De som utgjorde bærebjelken i dansk numismatikk og mynthistorisk forskning med internasjonal anerkjennelse, er i vesentlighet radert bort med et par pennestrøk. Dette er vanskelig å forstå med bakgrunn i dette praktverket over dansk mynt- og pengehistorie.

Svein H Gullbekk

1 Papirutgaven er imidlertid ikke til salgs gjennom vanlige bokhandlerkanaler. Den er benyttet som gave ved Nationalbankens 200-års jubileum i 2018.

Frederik 1's søslinge 1524-1528

Niels Jørgen Jensen & Mogens Skjoldager. Dansk Numismatisk Forening, København 2010. 205 sider. ISBN 987-87-88385-05-1. Medfølgende CD-rom. Pris: 200 DKK inklusive moms for DNF-medlemmer, 293,75 DKK inkl. moms for ikke-medlemmer.

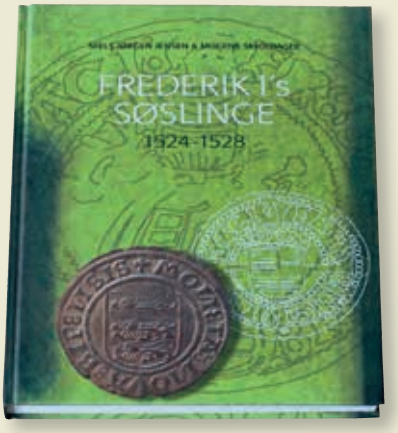

Som følge av at Christian II ble avsatt som konge av Danmark-Norge i 1523 kom Christians 51-år gamle farbror, Frederik I, på tronen. Ganske umiddelbart igangsatte Frederik utmynting med flere fraksjoner i sitt navn. Mest omfattende i tiden 1524-1528 er den ½ skillingen, eller søslingen, som tilsvarte seks penninger. Det er nettopp denne mynten som er Niels Jørgen Jensen og Mogens Skjoldagers studieobjekt i inneværende publikasjon.

Boken er inndelt i 16 kapitler. I første kapittel gis en kortfattet introduksjon til den politiske bakgrunn i Danmark som førte til Frederik Is maktovertagelse, samt en kort numismatisk bakgrunn. Her kunne det med fordel ha vært en bredere introduksjon til Frederiks generelle utmynting. Under Frederik ble det utgitt alt fra den store «Leirskillingen» (10 hvider),[1] og senere den Rhinske gyldenen til hulpenninger. En kort gjennomgang ville ha gitt øket forståelse for den betydning søslingen hadde i perioden. Til tross for den heller kortfattede presentasjonen av søslingene i samtiden i kapittel 10, savnes det helhetlige perspektivet på Frederiks myntsystem. Her kunne også Frederiks norske utmynting vært tatt med.

Andre kapittel gir en omfattende presentasjon av de seks myntstedene hvor Frederiks søslinger ble preget: Ribe, Ålborg, København, Landskrona, Malmø og Ronneby, samt en meget grundig debatt om problemstillinger knyttet til identifikasjon av

myntsted for enkelte av myntene.[2] Det savnes likevel henvisinger til tidligere debatter om problemstillingene. Tredje kapittel gir en kortfattet presentasjon av geografisk fordeling, organisering og finansiering av utmyntingen. Kapitlene 4-6 gir en detaljert oversikt over søslingenes epigrafikk og ikonografi, samt variasjoner i detaljeringsgrad i preget mellom de forskjellige myntstedene. I kapitlene 7-9 presenteres både stempelfremstilling og den teknikk som er benyttet i inneværende stempelstudium. Kapitlene 10-12 gir kortfattede presentasjoner av søslingenes verdi og rolle i samtiden, funn og typeoversikt. Kapitlene 13-15 omfatter tilleggsbemerkninger om H. H. Schous[3] fortegnelser og introduksjon til den vedlagte CD-rom med det totale billedmateriale i studien, litteraturliste og et tysk sammendrag. Kapittel 16 er selve katalogen, som utgjør nesten halve boken.

Bokens viktigste del er stempelstudiet og den meget omfattende katalogen. Stempelstudiet er en av numismatikkens viktigste redskaper, og har særlig siden 1960-tallet vært benyttet for å få en tydeligere empiri for videre analyser av de enkelte perioders myntvesen.[4] Gjennomføringen av et stempelstudium fordrer metodisk stringens og klare definisjoner. Tydeligst kommer dette frem i de styrende prinsippene for Brita Malmers kataloger over utmyntingen i Lund og Sigtuna fra sen vikingtid: Hvert stempel som skiller seg fra et annet stempel, selv om det kun dreier seg om en bokstav eller et bitegn, har sitt eget nummer.[5] Forfatterne gir dessverre ingen eksplisitte definisjoner for hva som er et unikt stempel, men ved gjennomgang av katalogen, fremstår Malmers prinsipp som det bærende (bevisst eller ubevisst) element. Man kan diskutere behovet for en uttalt definisjon av hva et stempel er for hvert stempelstudium man presenterer, men den er en nødvendig tydeliggjøring av det videre arbeidet som presenteres.

Forfatternes metodikk tar utgangspunkt i Sven Aagaards og Anders Harcks metodikk utviklet fra 1980-tallet og fremover, hvor en forstørret tegning basert på et stereomikroskop (Aagaard) eller et forstørrelsesapparat av en type som brukes i mørkerom til fotografiske formål (Harck).[6] Forfatterne tar det ett skritt videre og presenterer digitale avtegninger basert på fotografier eller scanns i høy oppløsning.[7] Aagaards og Harcks metoder har vist seg å være meget vellykkede med hensyn til de solide pregningene fra 1600-tallet og fremover.[8] Da er det mer et åpent spørsmål om inneværende metode, som riktignok i digitalisert form, er mye av det samme, kan forsvares for eldre mynter, preget med håndholdte stempler.

Jeg skal villig innrømme min skepsis med hensyn til de ofte varierende kvalitetene i blanketter og skjevt slåtte eksemplarer man stadig kommer over. Små avvik i hånden som holder stempelet, kan potensielt gi betydelige utslag i hvordan mynten fremstår. Men, her har forfatterne vist at dette, i alle fall for de mer solide typene, er en god og farbar vei. Jensen og Skjoldager tar noen nødvendige forbehold med hensyn til dobbelt- og trippeltslag. Nettopp her kommer vi til et springende punkt i all stempelstudium: graden av subjektivitet i fortolkningen av stempler. Det er åpenbart at jo mer standardisert og jo mindre skadet et objekt er, jo større grad av objektivitet kan hevdes i et studium. Jo større skader eller avvik, jo større grad av fortolkning. Her tar man nødvendig (om en noe forbeholdt) selvkritikk i sin metode, og åpner for at det ligger en grad av fortolkning i bestemmelsene. Det styrker det inneværende arbeidet, og bestemmelsene fremstår som velfunderte. Det vil være interessant å se anvendeligheten i metoden for andre, og mer krevende mynter fra middelalderen. Jeg tror

1 Jensen, Niels Jørgen og Skjoldager, Mogens (2012): Frederik 1.s Lejrskillinge 1523-1524, *Numismatiske Tanker fra Amagerland*, Tårnby 2012, s. 47-97 (anmeldt her i bladet 2014, s. 59-60).

2 Forfatterne har arbeidet videre med problemstillingen, se *NNUM* 2012, s. 14-17 og påfølgende debatt i *NNUM* 2012, s. 118-119 og 2013, s. 26-27.

3 Schou, Hans Henrik (1926): *Beskrivelse af Danske og Norske Mønter 1448-1814 og Danske Mønter 1815-1923*, København.

4 Märcher, Michael, Aagaard, Sven, Horsnæs, Helle W. (2016): Stempelstudier af mønter – et nyt stærkt redskab til ny viden, *Nationalmuseets Arbejdsmark*, s. 196-209.

5 Jfr. Malmer, Brita (1997): *The Anglo-Scandinavian Coinage, Commentationes de nummis saeculorum IX-XI. in Suecia repertis. Nova Series 9*, Stockholm, s. 15. Malmer sier det ikke like eksplisitt i *The Sigtuna Coinage c. 995-1005 (Commentationes de nummis saeculorum IX-XI. in Suecia repertis. Nova Series 4*, Stockholm 1989), men følger det samme prinsippet.

6 Aagard, Sven (1984): Stempelundersøgelse ved anvendelse af stereomikroskop med tegneaparat, *NNUM*, s. 112-115; Aagaard, Sven, og Märcher, Michael (2015): The Micro-scope Drawing Tube Method (MDTM) – an Easy and Efficient Way to Make Large Scale Die Studies, *The Numismatic Chronicle*, s. 249-262; Jensen, Niels Jørgen og Skjoldager, Mogens (2009): Stempeltegninger – den digitale metode, *NNUM*, s. 67-75.

7 Metoden, som er utførlig beskrevet i boken, er opprinnelig beskrevet i Jensen og Skjoldagers artikkel i *NNUM* i 2009.

8 Gode eksempler er Sven Aagaards bøker *Frederik III kronemønt København 1651-1670* (København 2004) og *Frederik III guldmønt og speciemønt* (København 2011)

9 Jens Christian Moesgaard presenterte et studium av vikingtids- og middelaldermynter med bruk av stereomikroskop allerede i 2007: Møntskatten fra Danelund og Møntvæsenet i Sydvestjylland i vikingetid og tidlig middelalder. I: *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 2004*, s. 107-156.

potensialet er stort, og flere studier er underveis.[9]

Katalogen er meget god. Den er godt strukturert og gir en god oversikt over alle typer, samt hvilke typer de kan forveksles med. Det er for øvrig et meget godt grep å presentere både et høyoppløselig foto og avtegning sammen. Den medfølgende CD-rom gir også leseren mulighet til å ettergå forfatternes valg og fortolkninger på en fremragende måte.

Som konkusjon er Jensen og Skjoldagers bok et meget viktig bidrag til vår kunnskap både om Frederik Is søslinger spesielt, men også om organiseringen av det danske myntvesen generelt på 1520-tallet. Forfatternes etterrettelighet og den oversiktlige måten studiet er presentert, gjør boken til et meget anvendelig og viktig referanseverk for utmynting i skandinavisk senmiddelalder. Dette er et viktig korrektiv til H. H. Schous katalog fra 1926, og studium som vil stå seg i lang tid.

Jon Anders Risvaag

Dr Vesta Sarkhosh Curtis föreläser i Sverige

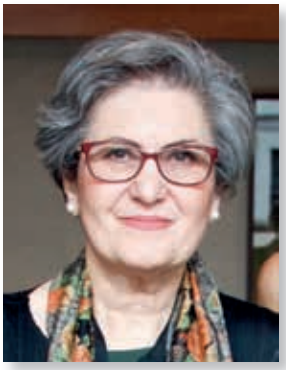

På initiativ av Rut och Bengt Holméns stiftelse för numismatik kommer Dr Vesta Sarkhosh Curtis att i oktober hålla ett antal föreläsningar i Sverige.

Vesta Sarkhosh Curtis, som är född i Teheran, har studerat vid Göttingens universitet och vid University College London. Hon ansvarar för British Museums samling av antika iranska mynt och mynt från den islamska världen. Hon intresserar sig särskilt för den kungliga och religiösa ikonografin under den förislamiska perioden i Iran och Mesopotamien från sjätte århundradet f.Kr. till mitten av sjunde århundradet e.Kr. Dr Curtis har medverkat i det nu avslutade The Sasanian Coin Project, ett samarbete med Irans nationalmuseum i Teheran, och medverkar för närvarande i The International Parthian Coin Project.

Bland hennes talrika publikationer kan följande nämnas:

- *Persian Myths*
- *From Persepolis to the Punjab*, tillsammans med Elizabeth Errington
- *A Sylloge of Sassanian Coins in the National Museum of Iran, Volume 1: Ardashir I – Hormizd IV, Volume 2: Khusrau II – Yazdgard III*, tillsammans Elahé Askari och Elizabeth Pendleton
- *Kingship and Religion in Ancient Persia*
- *Sylloge Nummorum Parthicorum 2: Mithradates II* (under utgivning)

Följande föreläsningar är öppna för allmänheten:

Göteborg måndagen den 14 oktober:

Föreläsning kl. 15:00 på Göteborgs Universitet i Stora Hörsalen, Sal 2150, Eklandagatan 86, Göteborg, på temat From kingdom to empire: the changing face of Parthian coinage.

Föreläsning ca kl. 19:00 under GNF:s månadsmöte i Rambergskyrkans församlings-hem, Övre Hallegatan 27, Göteborg, på temat Royal and religious iconography on ancient Iranian coins

Lund tisdagen den 15 oktober:

Föreläsning kl. 18:00 på Historiska Museet vid Lunds universitet, Krafts torg 1, Lund, på temat From kingdom to empire: the changing face of Parthian coinage.

Stockholm onsdagen den 16 oktober:

Föreläsning kl. 18:00 på Historiska museet, Narvavägen 13–17, Stockholm, på temat From kingdom to empire: the changing face of Parthian coinage.

Uppsala torsdagen den 17 oktober:

Föreläsning kl. 15:00 i Universitetshuset, sal VIII, Biskopsgatan 3, Uppsala, på temat Royal and religious iconography on ancient Iranian coins.

Eje Johansson · Rut och Bengt Holméns stiftelse för numismatik

The coinage of Akragas c. 510-406 BC, Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Numismatica Upsaliensia 6, bind I-II

Ulla Westermark, Uppsala Universitet 2018. ISSN 1652-7232; ISBN 978-91-513-0269-0. Pris: 305 + 338 SEK[1]. Kan downloades på: gustavianum.uu.se/samlingar/myntkabinett/publikationer/snu/

I 2018 udkom Ulla Westermarks studie af Akragas' ældste udmøntninger. Værket har været længe undervejs. Som det respektfuldt angives i UWs forord (bind I, 7), var hovedparten af materialet indsamlet af den tyske forsker Karl-Ludwig Grabow, og han havde også udfærdiget de første stempelstudier (bind II, 7). Efter hans død fik UW overdraget materialet. Hendes arbejde afsluttedes i 2004, men da kunne det ikke publiceres. Endelig blev det med Hendrik Mäkeler og Harald Nilsson som redaktører muligt at udgive det store værk i serien Acta Universitatis Upsaliensis. Denne lange tilblivelseshistorie har naturligvis betydning for værkets indhold og udseende.

Akragas, i dag Agrigent, på Siciliens sydkyst er en af de mange antikke byer, såkaldte apoikiai, der blev grundlagt langs Siciliens og Syditaliens kyster af emigranter fra den græske kulturkreds. Mange af disse byer blev særdeles velhavende, og i møntverdenen er de kendt for deres ofte ganske store og relativt stabile udmøntninger. Akragas er ifølge skriftlige kilder en sekundær grundlæggelse, idet den blev grundlagt omkring 582 f.Kr. fra en allerede eksisterende siciliansk apoikia, Gela, der igen var grundlagt af emigranter fra Rhodos og Kreta omkring 688 f.Kr.

Agrigent er i dag et 'must see' på utallige bureauers Siciliensrejser. Verdens største arkæologiske park i Tempeldalen (Valle dei Templi) kom allerede i 1998 på UNESCOs verdensarvsliste. Parken kan prale af rester af ikke mindre end syv antikke templer, heriblandt de kolossale Atlas-statuer, som engang skulle bære taget på det aldrig færdiggjorte Zeus-tempel (Olympieion), og det anderledes velbevarede 'Concordia'-tempel, som kom til at danne forbillede for UNESCOs logo. Begge templer er fra det 5. århundrede f.Kr. og altså samtidige med de mønter, som Ulla Westermark gennemgår.

De enorme prestige-byggerier understreger periodens rigdom og det behov for magtmanifestationer, som kørte parallelt med de gentagne kampe imellem de største og rigeste byer, blandt andre Gela, Syracus og Akragas på Sicilien samt Karthago på den nordafrikanske kyst lige over for Sicilien. Kampene er kendt som De sicilianske Krige, og de blussede op flere gange igennem det 5. århundrede f.Kr. I 413 f.Kr. blev Den anden sicilianske Krig blandet sammen med Den peloponnesiske Krig mellem Athen og Sparta, da Athen lod sig lokke til at sende sin flåde til hjælp for byen Segesta, men led et stort nederlag ud for Syracus til en alliance mellem andre sicilianske byer og Sparta. Akragas holdt sig uden for denne konflikt, men blev i 406 f.Kr. belejret og indtaget af Karthago, og denne erobring markerer slutpunktet på de her studerende udmøntninger.

Efter en kort historisk indledning (bind I, 9-18), gennemgår UW de to væsentligste møntmotiver (typer) fra Akragas: ørn/krabbe og diskuterer forholdet til andre bystater, der anvender samme typer (bind I, 18-36). Herefter kommer værkets hovedafsnit, en omhyggelig gennemgang af alle udmøntninger frem til 406 f.Kr. opdelt i tre hovedperioder (bind I, 41-179). Der er tale om over 1000 stempelkombinationer, som systematisk gennemgås med lister over forekomster i bind II. Selvom det ikke lykkedes mig at finde en opgørelse over det totale antal mønter i studiet, så står det klart, at UW i dette arbejde har stempelbestemt langt over 10.000 mønter – og hun må have studeret et langt større antal, som ikke har kunnet stempelbestemmes. Der er altså tale om et stort og usædvanligt gennemarbejdet studie, og det er imponerende, at UW hele vejen igennem har formået at udfærdige meget tætte og præcise beskrivelser i et for denne genre usædvanligt levende og varieret sprog, stort set uden stave- og trykfejl!

Den første periode omfatter udelukkende didrakmer af sølv, der følger Jenkins (1970) opdeling i fire hovedgrupper men dropper hans undergrupper, som UW påpeger er modbevist af stempelstudiet. Periode II omfatter en langt større og mere kompleks udmøntning bestående af ikke mindre end fire sølvnominaler, to prægede og to støbte bronzenominaler, mens Periode III omfatter otte forskel-

1 Bestilles på: https://acta.mamutweb.com/Shop/List/-Studia-numismatica-Upsaliensia-ISSN-1652-7232/66/1

lige sølvudmøntninger, fire prægede bronzenominaler og to kortvarige guldudmøntninger. De tre perioder står hver især klart definerede og synes adskilt af perioder uden udmøntninger.

Det kildne spørgsmål er naturligvis dateringen af udmøntningerne. UW gør omhyggeligt rede for udmøntningernes relative kronologi, som er opbygget gennem studier af skattefund og overprægninger, og hun noterer sig vanskelighederne ved for eksempel nogle af typernes meget lange anvendelsesperioder, der manifesterer sig som meget gamle mønters optræden i utvivlsomt noget senere skattefund. Den absolutte kronologi, årstalsdateringerne, hviler for hele Middelhavsområdet på analyser af skriftlige kilder. De er langt fra entydige, faktisk er der mange eksempler på, at de antikke forfatteres udsagn er i direkte modstrid med hinanden, men tilsammen væver de et tæt net. Mønterne indplaceres igen med stor omhu og klare argumenter i denne historiske rammefortælling, men det er vigtigt at gøre sig klart, at de årstal, som forsigtigt sættes på de enkelte udmøntninger er resultatet af en fortolkning.

Bind I afsluttes med lister over 42 skattefund og 12 udvalgte 'enkelt'-fund eller serier af enkeltfund. UW diskuterer ikke mønternes udbredelse, men det er værd at bemærke, at næsten alle de nævnte fund stammer fra Sicilien. Kun to tetradrakmer er fundet i skatte langt fra Sicilien (nr. 14 i Sydspanien og nr. 20 i Syrien), én stammer fra en skat fundet ved Reggio Calabria (nr. 33), og hele 6 gamle didrakmer og én tetradrakme stammer fra et skattefund i Vito Superiore i Calabrien (nr. 42). Endelig kommer to overprægede Akragas-mønter fra et skattefund nær Tarent (nr. 34). Det understreger billedet af et generelt regionalt anvendelsesområde, hvor kun de højeste sølvnominaler i særlige tilfælde kommer længere væk.

Litteraturlisten er et helt afsnit for sig selv. Den

Guld tetradrakme fra Akragas/Agrigent. Ørn til venstre bøjet over slange, derunder delfin til venstre, på stemplet er sekundært tilføjet to punkter som næsten skjuler delfinen/krabbe, derunder SILANOS (græske bogstaver, boustrofedon i to linjer), præget kort før 406 f.Kr., vægt 1.35g (Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet, inv.nr. BP 970.3; SNG 4 (Sicilien) nr. 52; Westermark nr. 1011.3. Foto Nationalmuseet/Tine Bonde Christensen CC-BY-SA).

Concordiatemplet i Agrigent 24/4-1818, akvarel 9,6 x 16,6 cm, tilskrevet Andreas Dorbert Kalleberg (Thorvaldsens Museum inv.nr. N261,10r. Licens CC0).

fylder ikke mindre end 46 sider (bind I, 210-256), og den er ifølge udgivernes forord grundigt gennemarbejdet. Jeg kunne godt have ønsket mig, at man havde valgt at angive forfatternavn + udgivelsesår i fodnoterne i stedet for den hyppige anvendelse af forfatternavn + kort titel. Men der er fordele og ulemper ved begge metoder, og årstallet kan som regel let findes i litteraturlisten.

Endelig afsluttes bind I med 12 plancher med skematisk fremstilling af møntindskrifterne og 69 plancher med fotografiske gengivelser af stempelkombinationerne. For et værk med materiale samlet over så mange år med illustrationer fra så mange forskellige kilder er det ikke underligt, at møntfotografierne kommer til at fremstå i stærkt varierende kvalitet. Men de er meget fint trykt, og som helhed er der tale om velvalgte og klare eksemplarer, der understøtter og dokumenterer teksten.

Dokumentationen af værket udgør hele bind II. Først et katalog over samtlige 1017 individuelt nummererede stempelkombinationer med beskrivelse af for- og bagsidestempel og liste over kendte eksemplarer af hver stempelkombination (bind II, 8-293). Dernæst en sammenskrivning af "Die plans", hvoraf stempelkæder kan udledes (bind II, 294-322), vægttabeller (bind II, 323-33), samt en side med skemaer over antal for- og bagsidestempler og stempelkombinationer inden for hver hovedgruppe. Skemaet har plads til angivelse af antal eksemplarer inden for hver gruppe, men det er ikke systematisk udfyldt. De manglende tal må den interesserede læser så selv tælle sig frem til. Endelig fortæller alfabetiske oversigter, hvor de anvendte sølv- og guldeksemplarer stammer fra, opdelt på offentlige og private samlinger, samt mønter i handel.

Med udgivelsen af The coinage of Akragas har UW givet os et standard referenceværk. Det er på alle måder et klassisk værk af den allerhøjeste kvalitet.

Helle Horsnæs

FORENINGER & KABINETTER | NNU

Nordisk Numismatisk Union
Grundlagt 1935
Formand 2017-2020:
Eirikur Lindal

Medlemmer:

Dansk Numismatisk Forening
Grundlagt 1885
Formand: Preben Nielsen
Hjemmeside: numismatik.dk
E-mail: formand@numismatik.dk

Føroya Myntsavnarafelag
Grundlagt 1989
Formand: Jóhannes Andreasen
Hjemmeside: myntsavnarafelag.qsite.dk
E-mail: ja@kallnet.fo

Myntsafnarafélag Íslands
Grundlagt 1969
Formand: Eirikur Lindal
Hjemmeside: mynt.is
E-mail: eirikur@lindalsal.is

Norsk Numismatisk Forening
Grundlagt 1927
Formand: Carl Henrik Størmer
Hjemmeside: norsknum.org
E-mail: gunnar@oslomyntgalleri.no

Numismatiska Föreningen i Åbo
Grundad 1937
Ordförande: Tom C. Bergroth
E-post: tom.bergroth@turku.fi

Skånes Numismatiska Förening
Grundad 1931
Ordförande: Bernt Thelin
Hemsida: sknf.se
E-post: foreningen@sknf.se

Suomen Numismaattinen Yhdistys/
Numismatiska Föreningen i Finland
Grundad 1914
Ordförande: Petteri Järvi
Hemsida: snynumis.fi
E-post: sny@snynumis.fi

Svenska Numismatiska Föreningen
Grundad 1873
Ordförande: Jan-Olof Björk
Hemsida: numismatik.se
E-post: info@numismatik.se

Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet
Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K, Danmark
Michael Andersen
Hjemmeside: natmus.dk
E-mail: michael.andersen@natmus.dk

Kungl. Myntkabinettet
Slottsbacken 6, Box 5428, 114 84 Stockholm, Sverige
Cecilia von Heijne
Hemsida: myntkabinettet.se
E-mail: Cecilia.vonHeijne@shm.se

Historiska museet vid Lunds Universitet
Krafts torg 1, 223 50 Lund, Sverige
Gitte Tarnow Ingvardson
Hemsida: luhm.lu.se
E-post: gitte.ingvardson@luhm.lu.se

Myntkabinettet, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo
Frederiksgate 2, Oslo
Postadresse: Postboks 6762. St. Olavsplass, 0130 Oslo
Håkon Roland
Hjemmeside: khm.uio.no
epost: hakon.roland@khm.uio.no

Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns
Einholt 4, 105 Reykjavík, Island
Sigurdur H. Palmason
Hjemmeside: sedlabanki.is
E-mail: shp@cb.is

Nationalmuseets Myntkabinett
Mannerheimintie 34, P.O. Box 913
00101 Helsinki, Finland
Frida Ehrnsten
Hemsida: kansallismuseo.fi/sv/samlingar/
E-post: frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Numismatiska Forskningsgruppen, Stockholms universitet
106 91 Stockholm, Sverige
Professor Kenneth Jonsson
Hemsida: archaeology.su.se/numismatiska-forskningsgruppen
E-post: kenneth.jonsson@ark.su.se

Uppsala universitets myntkabinett
Besöksadress: Universitetshuset, Biskopsgatan 3
Postadress: Gustavianum, Uppsala universitets museum, Akademigatan 3, 753 10 Uppsala, Sverige.
Ragnar Hedlund
Hemsida: coincabinet.uu.se
E-post: myntkabinettet@gustavianum.uu.se

Sælg mønter på auktion

Christian IV,
Speciedaler 1596.
Vurdering: 100.000 kr.

Frederik III,
Seglmedallion til
Kongeloven, u. år (1671).
Vurdering: 40.000 kr.

Frederik III,
Speciedaler, u. år (1668).
Vurdering: 30.000 kr.

Christian IV,
Dukat 1645,
"Hebræertype".
Vurdering: 20.000 kr.

BRUUN RASMUSSEN
MØNTAUKTIONER

Baltikavej 10
2150 Nordhavn
Tel +45 8818 1111

Søren Frichs Vej 34 D
8230 Åbyhøj
Tel +45 8818 1100